

**Резолюція науково-практичної конференції
«ПРОБЛЕМИ ТЕХНОГЕННО-ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
НА ТЕРИТОРІЇ КАЛУСЬКОГО ГІРНИЧОПРОМИСЛОВОГО РАЙОНУ»**

За період експлуатації Калуш-Голинського родовища калійних солей об'єкти гірничо-видобувного і переробного профілю уже тривалий час створюють техногенне навантаження і потенційно здійснюватимуть такий вплив у перспективі. Загрози техногенно-екологічного характеру, які відмічаються в районі м. Калуш, мають різноплановий характер: затоплення Домбровського кар'єру з утворенням розсолів, осідання і деформації земної поверхні над відробленими покладами, карстоутворення, зміни природного режиму і хімічного складу ґрунтових вод, розгерметизація полігону токсичних відходів тощо. Такі негативні зміни в навколишньому природному середовищі потребують застосування надзвичайних заходів з боку держави.

Неповне виконання природоохоронних заходів у зоні діяльності ДП «Калійний завод» створює передумови до виникнення небезпеки для проживання місцевого населення. Це на сьогодні має стати основним фактором своєчасного виконання всього комплексу природоохоронних робіт, а також здійснення превентивних заходів із захисту житлового фонду та промислових споруд, розташованих у зоні техногенно-екологічного впливу підприємства.

Конференція відзначає, що техногенно-екологічний стан в межах м.Калуша і прилеглих сіл є складним. У випадку його переростання у транскордонну надзвичайну ситуацію матимемо численні ознаки порушення не лише національного законодавства, але й положень міжнародних природоохоронних конвенцій, стороною яких є держава Україна.

Загалом складність ситуації у м.Калуші потребує нагального вирішення та проведення невідкладних природоохоронних заходів. До першочергових заходів відноситься налагодження промислового перероблення розсолів та відновлення калійного виробництва.

Конференція визначає ряд загроз, які сформувалися на території Калуського гірничо-промислового комплексу, зокрема:

1. Домбровський кар'єр – затоплення кар'єру призведе до забруднення водоносного горизонту. Відсутність перероблення розсолів унеможливить раціональне і ефективне розв'язання техногенно-екологічних та соціально-економічних проблем м. Калуша.

2. Наслідком впливу солевідвалів та хвостового господарства є забруднення ґрунтів, підґрунтових і поверхневих вод та перспектива втрати водозаборів питного водопостачання м. Калуша, а також засолення басейну р. Дністер;

3. Просідання денної поверхні над шахтними виробітками, утворення провальних воронок, може призвести до витіснення розсолів із шахт, в результаті чого, деформована земна поверхня, стане непридатною для проживання та використання;

4. Погіршення еколого-гідрогеологічних умов може спричинити прорив р. Лімниця у Хотінське шахтне поле з наступним засоленням цих вод і міграцією їх у р. Дністер, яка є транскордонної водною артерією;

5. Поширення шкідливого впливу полігону гексахлорбензолу ТОВ «Оріана-Галев» – гексахлорбензол контактує з підземними водами і розповсюджується в оточуючому середовищі.

На даний час є реальна можливість запобігти перетворенню поточної ситуації на стихійне лихо катастрофічних масштабів. Ця можливість не повинна бути втрачена.

Для відновлення екологічної рівноваги, забезпечення розвитку соціально-економічного потенціалу Калуського району, а також на виконання Указу Президента України від 10.02.2010 р. № 145/2010 «Про оголошення території міста Калуш та сіл Кропивник і Сівка-Калуська Калуського району Івано-Франківської області зоною надзвичайної екологічної ситуації» конференція вважає, що першочерговими заходами є розроблення програм соціально-економічного розвитку (середньо- і довгострокової) м. Калуш і Калуського району, виконання природоохоронних робіт на основі вихідних даних, напрацьованих в ході проведення комплексного еколого-геологічного моніторингу на території Калуського гірничо-промислового району, налагодження перероблення розсолів та відновлення калійного виробництва. Стратегія робіт на 2013 рік повинна включати заходи з ефективної ізоляції джерел водопостачання Калуської міської промислової агломерації від впливу солевідвалів, хвостосховищ, захист водоносного горизонту від прориву високомінералізованих вод з Домбровського кар'єру, облаштування аварійної водойми і насосної станції для можливого аварійного скиду поверхневих вод у р. Дністер, завершення вивезення гексахлорбензолу з полігону токсичних відходів, а також визначення екологічних ризиків на базі моніторингових досліджень з розробленням першочергових заходів щодо запобігання транскордонної водно-екологічної надзвичайної ситуації.

Конференція пропонує визначити першочерговими роботи за такими напрямками:

1. На всій території Калуського гірничо-промислового району:

Проведення комплексного еколого-геологічного моніторингу.

2. На Домбровському кар'єрі та солевідвалах:

2.1. Влаштування протифільтраційного екрану на внутрішніх бортах Домбровського кар'єру в місцях несанкціонованого складування небезпечних промислових відходів та створення ефективної мережі організованого збору й відведення атмосферних опадів, як на внутрішньо-кар'єрному полі, так і на безпосередньо прилеглих до Домбровського кар'єру ділянках солевідвалів;

2.2. Закінчення рекультивації відвалів №1 і №4 Домбровського кар'єру з облаштуванням надійного протифільтраційного екрану із водоізолюючих матеріалів та створенням ефективної мережі організованого збору й відведення атмосферних опадів. Після цього, згідно із рекомендаціями Спільної Місії ООН та Комісії Європейського Союзу, необхідно побудувати нові обвідні канали та елементи контролю відкладень, такі, як мулові загороджувальні стінки, седиментаційні пастки та басейни для відстоювання осаду тощо.

2.3. Створення навколо кар'єру та солевідвалів водозахисного бар'єру на всю глибину алювіального горизонту, в першу чергу на ділянці між північним бортом кар'єру і штучним руслом р. Сівка, з паралельним виконанням

комплексу робіт, спрямованих на зменшення притоку нових кількостей прісних вод атмосферного походження в розкриту частину кар'єру.

3. На хвостосховищах:

Розроблення запобіжних заходів для недопущення потрапляння соляних розчинів з хвостосховищ в довкілля й варіантів утилізації відкладів. Перекрити поверхню хвостосховища №1 сучасними водонепроникними матеріалами. Поверхня хвостосховища повинна бути спланована таким чином, щоб вода максимально швидко сходила з неї і організовано відводилася за межі об'єкту в немінералізованому стані.

Прийняти концептуальне рішення щодо подальшого використання хвостосховища № 2 та використання (як варіант - скидання у Домбровський кар'єр) заскладованих там розсолів і твердої фази.

Для кінцевого виводу з експлуатації хвостосховища № 2 його поверхню теж необхідно покрити протифільтраційним екраном.

4. На шахтних полях:

4.1.Проведення аналізу геолого-маркшейдерської документації видобувних камер та допоміжних капітальних виробок з метою визначення зон небезпечних з точки зору раптової втрати несучої здатності гірничого масиву та просадок земної поверхні. Аналіз провести на основі встановлених літолого-тектонічних критеріїв.

4.2. Проведення систематичних моніторингових спостережень за станом гідросфери на площі розташування шахтних полів рудників та в зоні їх потенційного впливу.

4.3.Забезпечити надійне зберігання гірничо-геологічної документації.

5. На Хотінському шахтному полі:

Будівництво водозахисних дамб довжиною 25 км. Зазначені заходи унеможливають проникнення повеневих вод р. Лімниця у шахтні виробітки, а також сприятимуть протипаводковому захисту населених пунктів вище по течії р. Лімниця й на протилежному березі, а саме: с. Пійло, с. Довге Калуське, с. Добровляни, масив Хотінь та с. Підмихайля Калуського району.

6. На полігоні захоронення токсичних промислових відходів ТОВ «Оріана-Галев»:

Завершити вивезення з полігону залишків гексахлорбензолу та рекультивувати полігон. Провести більш детальне дослідження розповсюдження гексахлорбензолу з полігону у ґрунті, на поверхні та у питній воді, включаючи виявлення ризиків для охорони здоров'я, що виникають. За результатами досліджень сформулювати практичні рекомендації щодо локалізації впливу полігону.

7. Паралельно з викладеним, вжити заходів щодо відновлення калійного виробництва, створення виробничих потужностей (будівництва заводу) з утилізації існуючих розсолів та перероблення накопичених у твердому вигляді відходів виробництва на товарну продукцію.

8. Відселення людей:

У плані організації виконання Указу Президента України від 10.02.2010 р. № 145 « Про оголошення території міста Калуша та сіл Кропивник і Сівка-Калуська Калуського району Івано-Франківської області зоною надзвичайної екологічної ситуації» першим пунктом заходів передбачено забезпечення відселення людей з територій просідання земної поверхні, утворення провальних воронок, карстів, зсувів ґрунтів з обов'язковим забезпеченням їх жилими приміщеннями для тимчасового, а в подальшому й постійного проживання.

Для його виконання необхідно терміново відновити моніторинг геомеханічних процесів над виробленими шахтними полями. За результатами моніторингових досліджень, провести нове планування використання території в межах Калуського гірничо-промислового комплексу, зважаючи на всі існуючі підземні шахти, мульди просідання та ореоли засолення.

9. Міжнародна допомога:

Окремої уваги заслуговує розробка програми співпраці з Міжнародними організаціями та установами ЄС, залучення технічного і фінансового потенціалу і досвіду цих структур для стабілізації та покращення еколого-техногенних умов у м.Калуші.

У разі загрози виникнення стихійного лиха міжнародного рівня, необхідності вживання заходів з Конвенцій ЄЕК ООН про Транскордонний вплив промислових аварій та про Охорону і використання транскордонних водотоків і міжнародних озер (включаючи Інструкцію з Техніки безпеки і рекомендованих норм для хвостосховищ), а також з Інструкції з рекомендованих Термінових заходів з ліквідації проблем довкілля, схваленої міжнародною Консультативною групою з проблем довкілля, пропонуємо користуватися відомчими рамковими програмами з безпеки промислових підприємств, зокрема згаданою програмою допомоги в рамках Конвенції ЄЕК ООН про Транскордонний вплив промислових аварій.

Наведені заходи вимагають попереднього розроблення вихідних даних для їх проектування, виготовлення (корегування) проектно-кошторисної документації, проведення її державної експертизи, затвердження проектів та фінансування.

Конференція рекомендує:

1. Івано-Франківській обласній державній адміністрації спільно з Державним управлінням охорони навколишнього природного середовища в Івано-Франківській області підготувати запит до Міністерства екології та природних ресурсів України на фінансування з Державного фонду охорони навколишнього природного середовища природоохоронного заходу «Проведення комплексного еколого-геологічного моніторингу на території Калуського гірничопромислового району».

2. Івано-Франківській обласній державній адміністрації звернутись до Міністерства екології та природних ресурсів України з проханням направити звернення до Організації Продовольства та Сільського господарства ООН (FAO UN) з метою використання коштів проекту по управлінню непридатними пестицидами для підготовки передпроектної пропозиції для Глобального

Екологічного Фонду. Основним завданням майбутнього проекту є організація системи моніторингу екологічної ситуації в районі басейну р. Дністер з метою недопущення транскордонної екологічної катастрофи.

3. Підтримати клопотання Івано-Франківської обласної державної адміністрації до Міністерства фінансів України про внесення змін до Закону України «Про державний бюджет України на 2013 рік» щодо:

- виділення коштів на фінансування заходів «Загальнодержавної цільової програми захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру на 2013-2017 роки» у частині здійснення у 2013 році робіт з ліквідації негативних екологічних наслідків діяльності ДП «Калійний завод» ВАТ «Оріана» в сумі 51,0 млн. гривень;

- врахування пропозицій Міністерства екології та природних ресурсів України про виділення у 2013 році коштів з Державного фонду охорони навколишнього природного середовища:

- 1) в сумі 280,0 млн. грн. на проведення невідкладних природоохоронних робіт з видалення, перевезення та утилізації небезпечних відходів гексахлорбензолу, що перебувають на полігоні твердих токсичних відходів у Калуському районі;

- 2) в сумі 5,5 млн. грн. на розроблення проектно-кошторисної документації для виконання фізичних обсягів робіт з консервації Домбровського кар'єру з рекультивацією солевідвалів №1, №4 та хвостосховища №2.

4. З метою оперативного виконання моніторингових, науково-дослідних, проектних і виробничих робіт для розв'язання екологічних і техногенних проблем м.Калуша та прилеглих територій Івано-Франківській обласній державній адміністрації спільно з виконавчим комітетом Калуської міської ради та Калуською районною державною адміністрацією розглянути питання про створення науково-проектно-виробничого консорціуму з функціями повноцінного замовника виконуваних робіт, якому доручити:

4.1. Розроблення технології, підготовку вихідних даних для розроблення ТЕО перероблення розсолів та відновлення калійного виробництва;

4.2. Розроблення ТЕО та робочих проектів відновлення рудника «Пійло»;

4.3. Коригування проекту консервації Домбровського кар'єру (або розроблення нового проекту та його державної експертизи);

4.4. Розроблення вихідних даних, ТЕО та робочих проектів водоізоляції та укріплення порушеного гірничого масиву в районі Домбровського кар'єру;

4.5. Розроблення вихідних даних, ТЕО та робочих проектів гідроізоляції солевідвалів № 1 та № 4;

4.6. Розроблення вихідних даних, ТЕО та робочих проектів гідроізоляції хвостосховищ;

4.7. Виконати аналіз та прогнозування просідання земної поверхні над відпрацьованими шахтними полями калійних рудників із визначенням найбільш загрозливих, з точки зору активності, карстопровальних процесів та

конкретних небезпечних ділянок у межах шахтних полів у межах населених пунктів;

4.8. Розроблення вихідних даних, ТЕО та робочих проектів із заповнення виробок верхніх горизонтів шахт заповнюючими (твердіючими) матеріалами;

4.9. Розроблення вихідних даних, ТЕО та робочих проектів зі створення постійно-діючих систем еколого-геологічного моніторингу навколо полігону гексахлорбензолу, в районі гірничо-технологічних об'єктів калійних виробництв (Домбровського кар'єру, відвалів, хвостосховищ, шахтних полів), на території сіл Кропивник, Сівка-Калуська, Пійло. Голинь Калуського району;

4.10. Практичну реалізацію розроблених робочих проектів.

5. Міністерству екології та природних ресурсів України спільно з Івано-Франківською обласною державною адміністрацією визначити обсяги фінансування у 2013 році першочергових моніторингових, науково-пошукових та проектних робіт за рахунок коштів Державного та обласного фондів охорони навколишнього природного середовища.

6. Івано-Франківській обласній державній адміністрації направити відповідне звернення-підтримку в Міністерство економічного розвитку і торгівлі України про забезпечення у 2013 році виконання заходів з налагодження переробки розсолів та відновлення виробництва калійних добрив.

7. Виконавчому комітетові Калуської міської ради і Калуській районній державній адміністрації розробити програми соціально-економічного розвитку (середньо- і довгострокові) м. Калуш і Калуського району, врахувавши вимоги Указу Президента України № 145/2010 «Про оголошення території міста Калуш та сіл Кропивник і Сівка-Калуська Калуського району Івано-Франківської області зоною надзвичайної екологічної ситуації».

8. Калуській районній державній адміністрації, враховуючи концепцію адміністративно-територіальної реформи, що розроблена Міністерством регіонального розвитку та будівництва України, розробити генеральний план майбутньої об'єднаної територіальної громади з центром в селі Голинь. У генеральному плані провести детальне планування резервних ділянок для відселення жителів, забезпечити їх інженерними мережами, а саме, збудувати до цих ділянок під'їзні дороги, підвести лінії електропередач, трансформаторні підстанції, підвідні газопроводи, водопроводи, каналізацію та очисні споруди тощо.

9. Для забезпечення стабільного і повного фінансування комплексу природоохоронних заходів Івано-Франківській обласній державній адміністрації спільно з виконавчим комітетом Калуської міської ради вжити заходів для прискорення процедури санації ВАТ «Оріана».

Виконання пропонованих робіт має важливе значення як для забезпечення техногенно-екологічної стабільності Калуського регіону, так і з точки зору економічного і соціального розвитку регіону та держави в цілому.

Прийнято на пленарному засіданні науково-практичної конференції «Проблеми техногенно-екологічної безпеки на території Калуського гірничопромислового району» 04 квітня 2013 року.